

Szemes Péter

Kanizsa (ék)kövei

- Deák-Varga Dénes *Nagykanizsa építészete és építészei* című könyvéről

A szerző és szerkesztő, Deák-Varga Dénes főépítész hittel és szívvel végzett kutatómunkája és példaértékű lokálpatrióta elkötelezettsége mellett négyes évforduló apropója – így Thúry György várkapitányi kinevezésének 450., Nagykanizsa rendezett tanácsú várossá válásának 150., a Nagykanizsai Szépítő Egylet alapításának 125. és a kiadó Nagykanizsai Városvédő Egyesület megalakulásának 30. jubileuma – hívta életre a *Nagykanizsa építészete és építészei* című kötetet. A maga nemében hiánypótló könyvből – mint előszavában Dénes Sándor polgármester találoán megállapítja – „azon túl, hogy beleléphetünk városunk építészetének időfolyamába, bepillantathatunk e házak, otthonok, intézmények, templomok belső világába is, megtudhatjuk azt is, hogyan milyen módon képzelték el eleink az életük terét, városuk elrendezését, hogyan gondolkodtak a kényelemről, szépségről és praktikumról”.

A gazdagon illusztrált anyag, a természetszerű kronologikus rendet tartva, a Nagykanizsa területén talált, feltehetően kultikus rendeltetésű locust körbezáró, késő-neolitikus palini körárok-rendszer bemutatásával indul. Különösen szimpatikus, hogy a szerző az elpusztított lelőhely esetében – s a továbbiakban is, minden hasonlóanál – rámutat, az át nem gondolt tervezés következtében milyen lehetőségtől esett el a város, miként lehetett volna hasznosítani, a nagyközönség számára is vonzóvá tenni az eltüntetett értéket. Így a régész-múzeumigazgató, Horváth László és munkatársai által feltárt lazsnaki római kori villagazdaság maradványainál is, melyek területét a kevésbé gondos utódok ipari üzemekkel építették be.

A fontos kereskedelmi és hadiút mentén fekvő középkori Kanizsa település szakrális épületei közül – melyekkel Deák-Varga Dénes már a Nagykanizsai Honismereti Füzetek sorozatában megjelent kötetében is foglalkozott – a Szent Margit templom a legkorábbi ismert, mely valószínűleg azonos azzal a rotundával, ahol a vitéz főkapitány, Thúry György testét eltemették. (Helyét a Magyar utca-Garay utca kereszteződésének környékére teszi a szerző.) Mellette, a rendelkezésre álló adatok alapján, megemlíti a Boldogságos Szűz Mária tiszteltére szentelt ferences templomot és kolostort (ennek alapfala Vándor László megtalálta, ám teljes feltárása még várat magára), melynek különlegessége, hogy közelében köztéri szobor állt, valamint a talán a mai Miklósfá (az egykori Szent-Miklós falu) területén emelt Szent Miklós kápolnát. Utóbbi kapcsán – a kötet egyik érdekességéért, elsősorban a városmonográfiára támaszkodva – számba veszi azt a 21 középkori falut, ahol volt, templomával, melyek Nagykanizsa mai közigazgatási határain belül létesültek, s melyek épületeit kivétel nélkül elsöpörte a történelem – főként félholdas – vihara. Az erődtémények sorában szól Kanizsaszeg eltűnt váráról, Kanizsa 14. század végén készült várkastélyáról – ezt a török kiűzése után lebontották és széthordták, a helyi önazonosság-tuda-

tot is erősítő rekonstrukciója, mely egyelőre a 3D-s változatig jutott, a szeszgyár tömbjének felszámolása után lenne lehetséges –, melybe elképzelhető, hogy előbbi is beépítették, illetve a török korban felrobbantott botszentgyörgyi várkastélyról, melynek romjait a népnyelv Romlottvárnak nevezte el.

Mivel a kanizsai vártól távolabb eső települést már az 1540-es évek derekán feldúlta a török, szükségessé vált a vár megerősítése és egy új, palánkkal körülvett város kiépítése is. Utóbbi következtében jött létre az addigi Külső-Kanizsa mellett Belső-Kanizsa, melyet végül az 1600-as ostrom előtt romboltatott le Paradeiser György főkapitány (Külső-Kanizsa már az 1570-es évekre elpusztult). A várat tulajdonosa, Nádasdy Ferenc kezdte megerősíteni, majd királyi kézbe kerülése után a munka Ferabosco olasz mérnök tervei alapján a legkorszerűbb, geometrikus szerkesztési elv szerint folytatódott, ám ez sem tudta meggátolni – hiába a bővebben bemutatott erődítmény-rendszer (többek közt Bajcsával és Korpavárral), illetve az egymást váltó főkapitányok sora (köztük olyan kiváló katonákkal, mint Thúry György vagy Zrínyi György) –, hogy a támadók 1600-ban ne foglalják el azt. Kiemelt jelentőségét jelzi, hogy a törökök vilájet-székhelyé tették, alaposan kiépítették (amint Evlia Cselebi leírásából ránk maradt), így mikor – a császári hadvezérek hosszas halogatásának köszönhetően – Batthyány Ádám 1690-ben felszabadította, 187 faház állt már itt. A vár visszavétele után a civil török lakosok közül mintegy 200 fő keresztény hitre tért és helyben maradt, érdekes kísérlet lenne nyomon követni, hogy – a betelepült magyarok, németek és horvátok mellett –

a mai polgárok közül mennyinek az ereiben csörgedezik az egykori hódítók vére, ha már ebből a rendkívül különleges várostörténeti korszakból egy épület sem hagyományozódott ránk.

Noha született terv a helyreállításra, a várat végül 1702-1703-ban lebontották és az itt élőket a mocsarak közül kedvezőbb fekvésű területekre költöztették. Így jött létre a Kanizsa-pataktól keletre az elsősorban iparral és kereskedelemmel foglalkozó németek, magyarok és szerbek, görögök lakta Nagykanizsa, a lápvilágtól nyugatra pedig a földművelő magyar, az áttért török, valamint ugyancsak szerb

nemzetiségűekből álló Kiskanizsa. Előbbi első középületei között tarthatjuk számon az első városparancsnok rezidenciáját, a Berge-házat (a szocialista rendszer egyik nagy bűne, hogy 1980-ban hagyták lebontani a többszáz éves épületet), a később sóhivatal funkciójú Harmincados-házat, valamint az első városházát, melynek pontos helyét nem ismerjük. A barokk egyházi épületek sorában meg kell említenünk a jezsuiták dzsámiból átalakított, Szűz Mária Mennybemenetele tiszteletére szentelt templomát, az őket váltó ferencesek Alsóvárosi Szent József templomát – a megye egyik legjelentősebb szakrális értékét, az első temető Nepomuki Szent János tiszteletére emelt kápolnáját (ennek helyére épülhetett a piaristák Felső temploma), az első beteggondozó mellett létesült Szent Márton kórház-kápolnát, valamint a görög-keleti vallásúak az Erzsébet téri „szerb ház” udvarán állt Szent Miklós templomát. A lebontott kiskanizsai és palini, valamint a szőlőhegyi és az ismeretlen helyű Szent Vendel kápolnák mellett a szerző részletesebben szól a mai Miklósfa Nagyboldogasszonynak szentelt, illetve Szűz Mária mennybemenetele tiszteletére emelt templomáról, kiemelve, hogy az itt 1748-ban készült kápolna valószínűleg az első olyan kanizsai építmény, melynél a tervező személyét (a Festeticsek építész, Hofstädter Kristóf) sejteni lehet, továbbá az Inkeyek – felújításra váró és a város egyik jelképének számító – lazsnaki Szent Kereszt kálváriakápolnijáról. A kanizsai uradalmat 1744-ben megvásároló Batthyány családhoz köthetők az első ilyen jellegű épületek: a Fő utcai „kastély” (ma a Thúry György Múzeum) tisztartói háznak és vendégfogadónak használták, gazdasági épületei közül az istálló-magtár és a lábaspajta napjainkban is áll, s eredetileg uradalmi vendégfogadónak szánták a XIX. században átépített Vasemberházat (mely Csokonai *Karinyónéja* kapcsán is közismert lett), a lebontott Kis Sörházat (ennek helyén található a Thúry György SZKI) és a kiskanizsai „Nagykorcsmát” is. A város polgári építészetének korai értékei közé tartozott a már szintén nem látható Pichler-, Czenek-, Széchenyi-ház, az Ady utcai tímár-ház, a Fekete Sas patikának otthont adó Babóchay-ház vagy az egykori Eötvös téri Fekete Sas vendégfogadó. A barokk szobrászművészet nagyszerű teljesítményét az Erzsé-

bet teret díszítő Szentháromság-szobor, a múzeumban őrzött Nepomuki Szent János szobor és a lazsnaki kápolnából származó fa korpusz, valamint az Alsóvárosi Szent József templom ugyancsak Csehország védőszentjét és Szent Flóriánt ábrázoló alkotásai tükrözik.

A XIX. század első felének városképi gyarapodásában a tehetős polgárság mellett a számítását helyben megtaláló zsidó közösség is szerepet játszott. 1821-ben felavatott zsinagógájuk különlegessége, hogy kupolával fedett, viszonylag jó állapotban maradt fenn (berendezési tárgyaival együtt), történetileg pedig az első, ahol Löw Lipót rabbi magyarul prédikált. Épülete a legrégebbi olyan Kanizsán, melynek tervezőiről írásos adatok vannak, ám a szerző joggal feltételezi, hogy megálmodásában Wojta Ferencen (aki az első tervet készítette), illetve a bécsi Erdmannon és a maribori Mareken kívül a jeles francia mester, Charles Moreau is komoly részt vállalt. Az egyházi építkezések intenzitása visszaesett a korban, így az uradalmi építésekén túl – amit az említett Vasemberház és a Batthyányak tisztartói háza, valamint a palini Inkey-kastély példáz – a városi paloták és polgárházak viselték, viselik magukon még a klasszicista stílusjegyeket. Az Erzsébet tér délkeleti sarkán a postamester Chinorány-família három háza állt, de az északnyugati oldalon is található három jellegzetes épületet: a mai Bolyai János Általános Iskola az egykori Zöldfa vendégfogadó tereiben működik, míg a Löwi-ház és a Gutmann-palota egyaránt gabonakereskedők lakóháza volt. A polgárházak közül a Fő utcai Dobrovits-, az Erzsébet téri Spánier-, a Király utcai Babóchay-ház és Wagner Ignác Deák téri rézműves műhelye nem látható már, de az Axenti-, a Danneberg-, a Benzián- vagy a Tersánczky-ház dacol még az idővel, s őrzi a régi város hangulatát. Miként stílusában az egyetlen korabeli szobor-emlék, a mozi melletti Inkey-urna is.

1860–1861-ben készültek el a várost metsző vasútvonalak, így a szabadságharctól a kiegyezésig tartó időszak legnagyobb építkezése a Carl Schlimp tervezte állomás lett. Ezen kívül – főként Tarnóczy Attila folyton bővülő, *Hol, mi? Kanizsai házak és lakói* című netes adatbázisára alapozva – Deák-Varga Dénes a romantikus stílusú épületek sorában megemlíti még az izraelita hitközség Ady utcai bérházát, a Király utcai Hild-házat és a Fő utcai Belus-házat, illetve a Spánier-ház kerti lakját, melyeket elbontottak, a

Deák téri Grünhut-, az ugyancsak kovácsoltvas erkélykorláttal rendelkező Ebenspanger-, az Erzsébet téri Vízlendvay- vagy a postának tervezett Pichler-ház azonban még ma is a helyi értékek sorát gyarapítja, akárcsak az izraelita temető kő-obeliszkje és a Tripammer utcai temető korabeli sírkövei.

A boldog békeidők gazdasági fellendülése Nagykanizsa fejlődésére is nagy hatást gyakorolt: sorra létesültek a gyárak, a bankok, szállodák, vendéglők és persze a lakóházak – ekkor emelték a legtöbb, városképet máig meghatározó épületet, ami természetesen városrendezési beavatkozásokkal, számos új utca nyitásával járt (sőt, voltak, akik a villamos közlekedés bevezetéséről álmodoztak). A történeti korstílusok elemeit szabadon kezelő és vegyítő, eklektikus építészeti jelentős képviselőit név szerint veszi számba a szerző, így szép gesztussal megemlékezik mindazokról, akik kéznymukat otthagyták a városon, jeles elődeiről. Külön vizsgálja Geiszl Mór (régpiarista gimnázium bővítése, Zrínyi utcai kereskedelmi iskola, Vidor-, Hild-, Bacharach-, Fischel-ház, gőzfürdő, Bazár-udvar, Polgári Egylet székházának homlokzati architektúrája, Török-kút, Frigyes főherceg laktanya), Hencz Antal (Gstettner-, Keller-, Lovák-, Szegő-ház, Szent Imre utcai óvoda, Korona Szálló, kórház, Polgári Egylet székháza, Sugár úti laktanya, esetleg a Kiskastély és az izraelita temető ravatalozója), Berg Károly (Ady utcai kétemeletes épület, Hencz Antallal a kiskanizsai templom), Ney Béla (egykori börtön), Adam Heinrich (régpiarista városnéző), Plosszer Ignác, a város első főmérnöke (Zrínyi Miklós Általános Iskola, talán a Király utcai Plosszer-ház), a bécsi Ludwig Schöne (Kaszinó, Weiser-, Schreyer-, Pollák-ház, Nagykanizsai Takarékpénztár terve, Kereskedelmi és Iparbank), Koch János (evangélikus templom), Schweiger Gyula (Back-féle palini kastélyszálló) és a Parlament egyik tervezője, Tandor Ottó (Király utcai Tandor-ház) munkásságát. Hosszú azoknak az épületeknek a listája, s még fotón is tekintélyes a mennyiség, melyek a korszak egyik legtermékenyebb építész-kivitelezője, Sallér Lajos nevéhez kapcsolhatók (számos lakóház mellett az Arany utcai elemi iskola és óvoda, a Kossuth téri tűzoltólaktanya, a palini Somogyi-ménteleg és valószínűleg az Alkotmány utcai Somogyi-kastély, járványkórház vagy az egykori Bajer-cukrászda), de a főépítész – a teljességre törekedve – sorra veszi azokat a

jelentősebb eklektikus épületeket (a lebontott Blau-háztól a ma a városi ügyészségnek helyet adó Sonnenberg-házig), melyekhez nem tudunk tervezőt kötni. Sőt, figyelme kiterjed a temetők családi mauzóleumaira, a tetszetős kovácsoltvas-kerítésekre, a közvilágítási lámpatestekre, a Török-kútra, a szobrokra és kőkeresztekre, valamint a közparkokra és magánkertekre is, melyek a századvégi Kanizsa eklektikus stílusát hordozták, sokszor napjainkig nyúlóan.

A századfordulóra, az országhoz hasonlóan, a város fejlődése is lelassult, kevesebb új középület létesült (ilyen a Dózsa utcai laktanya vagy a Rozgonyi utcai iskola, de nem valósult meg például az új piarista gimnázium tervpályázatának győztes alkotása és a tervezett kőszínház sem). A korban divatos szecessziós építészet jelesei közt a szerző megemlíti Rauscher Miksát (József főherceg laktanya, Rozgonyi utcai szabadkőműves épület), Morandini Románt (saját Csengery utcai lakóháza, Schertz-ház, Zala Megyei Gazdasági Takarékpénztár, Dohányraktár), Hubert Józsefet (Osztrák-Magyar Bank székháza), a Pollak-Albert-Bornstein triót (Csengery utcai Weiss-palota), az ifj. Gyenes-Vajda párost (Centrál Szálló), Székely Lászlót (valószínűsíthetően a Fő utcai Bogenrieder-palota) és a Kármán-Ullmann duót (Első Magyar Általános Biztosító palotája), s szól azokról a stílusban egyező épületekről is, melyeknek tervezőit nem ismerjük (így a Sugár utcai Knausz- vagy a Sugár utcai Rotschild-házról). Már a modern architektúra megoldásait mutatják a Tanczenberger- és az Irmeler-ház, a rövid ideig együttműködő Bacsics-Kosák páros munkái (Fischel-ház, Csány utcai Szamuely-ház) vagy az ezekhez hasonló Király utca 34. alatti kétemeletes épület és Vécsey Zsigmond egykori polgármester Kisfaludy utcai lakóháza. A főépítész külön kiemeli a szecesszió egyik mestere, Körössy Albert tervét a Teleki utcai laktanyáról és a síremlékek mellett a korstílust tükröző szobrokat: a Sétakertből ellopott, csak ábrázolások alapján ismert Flórá és Telcs Ede Deák-emléktábláját.

A kötetben találunk egy rövid kitérőt a népi építészet irányába is. A szerző a téma szakértője, Kerecsényi Edit kutatásai alapján mutatja be a jellegzetes, gyakran „kődisállásos” házakat (az egyébként jól hivatkozott könyv itt egy hibát is rejt, hiszen a néhai kiváló muzeológus *Oromfalas házak Kiskanizsán* c. írása 1973-ban nem a Pannon Tükörben – ami 1995-ben indult –, ha-

nem valószínűleg a Zalai Tükörben jelent meg), melyek közül a 2011-es helyi védelmi rendelet nyolcat tart nyilván, 18 cserfői, 17 Förhénc-hegyi préház és a kisbalogai-hegyi harangláb mellett.

A város két világháború közötti építészetének fontos dokumentuma az első rendezési terv, melyet 1924-ben készített el Vargha László főépítész, ebből azonban – mint Deák-Varga Dénes rámutat –, nem sok valósult meg. Az egyidejűleg ható többféle irányzat közül az art deco példája az új Posta-palota és a Kiskanizsai Olvasókör épülete, a Horváth-Vass páros a modernista törekvéseket (Csengery utcai székházuk, Gartner-, Haiszer-ház), a főként templomépítőként ismert Szeghalmy Bálint (az ő munkáját dicséri a keszthelyi evangélikus és református, illetve a zalaegerszegi református templom is) a Kós Károly-i magyaros stílust (lebontott Erzsébet téri pavilonsor, Teutsch-villa, Kossuth tér 14. szám alatti bérház, valószínűleg Medgyaszayval együtt a Medgyaszay-ház!/.) követte, akárcsak a Bauer-Schmitterer duó (kiskanizsai Nagyrác utcai iskola), míg Jendrassik Alfréd víztornya a vasbeton ötletes felhasználását szemlélteti. A korszak meghatározó tervezőiként tarthatjuk még számon Vécsey Barnabás városi főmérnököt (kórházkápolna, Szent Imre templom, Kálvin téri református templom, talán a Petőfi utcai általános iskola, a köztemetői ravatalozó, Bakónaki mártírok emlékműve, izraelita aggok háza, Erzsébet téri szovjet emlékmű), Hübner Tibort (Trianon-emlékmű, a ma a városi bíróságnak és a polgármesteri hivatalnak otthont adó Törvényház), ekkor készült több bérház (Csengery u. 18/b., Sugár u. 16/a-d, Király u. 22.) mellett az OTI székháza is, valamint jellegzetes szobrok (Turul) és I. világháborús emlékművek sora. A II. világháborús idejének két jeles tervező-alakja pedig Kiss István (Felsővárosi Jézus Szíve templom átépítése) és Berkes József (MAORT-házak) voltak.

Nagykanizsa csak nehezen tudta kiheverni a háborús veszteségeket és pusztítást, ráadásul az új hatalom az 1960-as évekig – részben fekvése, részben nem megyeszékhely státusa miatt – alig fejlesztette a várost, ám az iparosítás ekkor új lendületet kapott. Az ezzel járó népességnövekedés a lakásépítés megugráásával járt együtt, amint ezt a kordokumentum-értékű, VÁTI-ban készített első rendezési terv – az 1924-es után a második – is mutatja (1960). Az 1969-es második aztán többek közt a Keleti városrész bővítésével, az 1982-es harma-

dik – érdekességként említjük – már délkeleti városrészrel, gyalogos városközponttal és azt körülölelő körút-vonallal is számolt. Szerencsére az építészetben 56-ig egyeduralgó szocreál kevés nyomot hagyott Nagykanizsán (a szerző legpregnansabb példaként a Fő utca 1. és 3. számú lakóházakat hozza), viszont sajnálatosan annál többet a forradalom után újra megerősödő modernizmus. Olyan, környezetükhöz kevésbé illeszkedő épületek jöttek ennek köszönhetően létre, mint a Fő utcai „lordok háza”, a Sugár utcai OTP-ház, a Deák tér 11-12. szám alatti társasház, a városháza mellett álló Király utcai négyemeletes, a Mező Ferenc Gimnázium, a járási hivatal Eötvös téri épülete vagy a Rotary-irodaház. A Cserháti SZKI kollégiumának merevségét legalább az elé helyezett klubépülettel megpróbálták oldani, mint ahogy a HSMK és az egykori Márvány áruház együttese is az új szellemiségű városképi hangsúlyteremtést célozza, a városi uszoda pedig jól sikerült példát is ad a modern architektúrára. A szocialista szoborállítási láz eredményei, a kurzus-műveken túl, olyan alkotások, mint a Thúry-szobrok (Vörös János, illetve Borsos Miklós munkái), Schaár Erzsébet Hevesi-portréja, Rétfalvi Sándor Zrínyije vagy a Nemzet Művésze, Németh János Széchenyi téri Plasztikája.

A rendszerváltozást követően több rendezési terv született (általános rendezési terv – 1996, településrendezési terv – 2006), emellett a város 2014-ben elkészítette új településfejlesztési koncepcióját és integrált területfejlesztési stratégiáját, míg a 2016-ban megrendelt új településrendezési terv már a közelmúltban, a Modern Városok Program keretében bejelentett fejlesztésekhez is igazodik. A kötet egészéhez hasonlóan, a legutóbbi szép eredményről, a városközpont rekonstrukciójáról szóló beszámolókból, a helyi védelem ügyében elértekről és a jövőbeli tennivalókról írt passzusokból – jöhetnek napi hivatali munkába vágnak – a város szeretete, a gyarapodásért érzett példás felelősségérzet csendül ki, ami nemcsak megbecsülésre érdemes, de követésre méltó lehet a mindenkori tisztviselői kar tagjai számára. Egyúttal érezhető a főépítész irányába megnyilvánuló vezetői bizalom, a döntéshozókkal való együttgondolkodás is, melynek köszönhetően a városfejlesztés nemes feladata a közösség javának közös szolgálata, igazi értékteremtés. A törté-

neti áttekintést a posztmodern (Erzsébet tér 2. szám alatti lakóház, volt Hungária Biztosító, bajcsai római katolikus templom, új vásárcsarnok, Halis István Városi Könyvtár), az organikus (Kassa utca 3. alatti családi ház – Makovecz Imre tervezte, Királyi Pál utcai lakóház) és a minimalista (Stop-Shop üzletközpont) építészet alkotásainak számba vételével folytatja a szerző, hogy végül elérjen a máig. Szépgesztus, hogy egy-egy reprezentáns munka említésével és azok fotóival bemutatja a városban működő, vagy elszármazott kortárs építészeket és az elmúlt években felállított köztéri szobrok jegyzékének közreadása is. Utóbbiak közül az Erzsébet tér névadójának emléke Nagykanizsa fénykorát is megidézi, míg a volt képviselőt és miniszterelnököt, Bethlen Istvánt ábrázoló mű alakja, amellyel, hogy meghatározza szellemiségét, s öröködi a szeretett városon, talán az elkövetkező hasonló aranyidőt is látja már.

Noha Deák-Varga Dénes zárszava az építészet változásait illetően kevésbé optimista, kiváló könyve hozzásegít bennünket, hogy a múlt és a jelen értékeit megbecsülve, büszkén és biztos léptekkel induljunk a jövő felé: „Azért látjuk szépen a kiskanizsai parasztházakat, a Szent Imre utca kispolgári házait, vagy a Fő utcai palotákat, mert ezek kiérlelt építészeti formái évszázadokon keresztül belénk ivódtak és ismerősként tekintünk rájuk. Ezzel szemben a lakótelepi betonkockák vagy a multinacionális cégek áruházai nem idéznek fel bennünk semmilyen előképeket még akkor sem, ha színdinamikailag megtervezettek, ha arányaikat az arany metszés szabályai szerint állapították meg, vagy ha az épület tagozatok ritmusát valamely zenei ritmushoz igazították volna – bár ilyesmivel aligha találkozunk.

Ha megpróbálunk a jövőbe tekinteni, féltő, hogy a minimál-építészet, e globalista építészeti irányzat minden más humánusabb, nemzeti karakterű, illetve hagyományokban gyökerező építészeti irányzatot ki fog szorítani. Mégis reménykedjünk, hogy a jövőben is születnek olyan építészek, akik a hely szelleméhez – Nagykanizsán például Nagykanizsa szellemiségéhez – illeszkedő új épületeket alkotnak, és így a város továbbra is megtartja egyéniségét, egyedi, vonzó arculatát.”

(Nagykanizsai Városvédő Egyesület, 2016)